

การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ข้อมูลสภาพทั่วไปของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2

ข้อมูลสภาพทั่วไป

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2 ประกอบด้วย จังหวัดปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด นครนายก และสระแก้ว โดยจังหวัดปราจีนบุรีเป็นศูนย์ปฏิบัติการของกลุ่มจังหวัด ครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 23,261.081 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 14,521,938 ไร่ แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 จังหวัด 37 อำเภอ 278 ตำบล 3,081 หมู่บ้าน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 297 แห่ง ข้อมูลตามระบบทะเบียนของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ในปี พ.ศ. 2559 มีประชากรรวม 2,064,107 คน เป็นชาย จำนวน 1,023,127 คน และเป็นหญิงจำนวน 1,040,980 คน ลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาและที่ราบสลับภูเขา บริเวณชายฝั่งทะเลด้านจังหวัดตราดและจันทบุรี ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปอากาศเย็นสบายตลอดปี มีฝนตกชุกในฤดูฝน ความชื้นในอากาศสูง จากสภาพภูมิศาสตร์ ภูมิอากาศ ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ประชากรจึงประกอบอาชีพที่หลากหลาย ได้แก่ สวนผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะ ลำไย สับปะรด ยางพารา ประมง จำหน่ายอาหารทะเลสดและอาหารแปรรูปต่าง ๆ เป็นแหล่งรวมอัญมณีล้ำค่าและเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก

ข้อมูลการวิเคราะห์ศักยภาพ

มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม พิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) ณ ราคาประจำปี 2559 มีมูลค่าเท่ากับ 442,956 ล้านบาท

โดยโครงสร้างภาคการผลิต ในปี 2559 ส่วนใหญ่อยู่นอกภาคการเกษตร จำนวน 342,010 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 77.21 และภาคเกษตร จำนวน 100,946 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 22.78 ส่วนรายได้เฉลี่ยใน ภาพรวมของกลุ่มจังหวัดเฉลี่ย 887,667 บาท/คน/ปี

ด้านการเกษตร มูลค่าทางเศรษฐกิจที่เป็นมูลค่าจากภาค การเกษตร ภาพรวมของปี 2559 จำนวน 100,946 ล้านบาท อาชีพด้าน การเกษตร อาทิ พืชไร่ (ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย) พืชสวน (ทุเรียน มังคุด ลำไย ยางพารา ปาล์มน้ำมัน) ประมง และปศุสัตว์ สำหรับการผลิตทาง การเกษตรอย่างถูกต้องและเหมาะสม (GAP) มีเกษตรกรที่ได้รับจำนวน 11,009 ราย ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรส่วนใหญ่เป็นผลไม้ จำพวก เงาะ ทุเรียน มังคุด สับปะรด ลองกอง พืชผัก สมุนไพร ไม้ผลต่าง ๆ เป็นต้น

- สมุนไพร (Herbal City) มีนโยบายมุ่งเน้นพัฒนาสมุนไพรและ ผลิตภัณฑ์แบบครบวงจร และส่งเสริมเศรษฐกิจของเกษตรทางเลือก มีพื้นที่ปลูกและผลิตสมุนไพร ได้แก่ ปราชินบุรี จันทบุรี และสระแก้ว **พืชสมุนไพรที่ปลูก** ได้แก่ หญ้าปักกิ่ง หญ้าหนวดแมว เพชรสังฆาต เสลดพังพอน ขมิ้นชัน ฟ้าทลายโจร ไพล กระวาน ฯลฯ **แหล่งขายที่สำคัญ** ได้แก่ โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร จังหวัดปราชินบุรี และ โรงพยาบาลเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี

ด้านการท่องเที่ยว มีแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย เป็นลักษณะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ ภูเขา ป่าไม้ ทะเล เกาะ แก่ง แหล่งท่องเที่ยวทางอารยธรรม วัฒนธรรมประเพณี และทางธรรมชาติ ฯลฯ สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2560 (ม.ค. – มิ.ย. 2560) มีนักท่องเที่ยว

และผู้เยี่ยมเยือน จำนวน 5,734,848 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.35 โดยมี รายได้จากการท่องเที่ยว ปี 2560 (ม.ค. – มิ.ย. 2560) 23,085.66 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.46 มีจำนวนที่พัก/โรงแรม จำนวน 527 แห่ง

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีพื้นที่ที่ติดกับทะเล อ่าวไทย จำนวน 2 จังหวัด ได้แก่ จันทบุรี และตราด แนวชายฝั่งทะเลยาว 286.55 กิโลเมตร เป็นที่รวมของทรัพยากรอันหลากหลาย ทั้งป่าชายเลน หาดทราย ปะการัง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรเหล่านี้เป็นปัจจัย เกื้อหนุนต่อกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว พื้นที่ป่าไม้ในปี พ.ศ. 2559 มีพื้นที่ 4,081,207.30 ไร่

ความต้องการการพัฒนาเชิงพื้นที่ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2

เน้นปัญหาด้านท่องเที่ยวและวัฒนธรรม

1. แหล่งโบราณสถานหลายแห่งทรุดโทรมไม่ได้รับการบูรณะให้อยู่ ในสภาพที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
2. ขาดแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีการบริหารจัดการที่ได้ มาตรฐาน
3. ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญเริ่มจะสูญหาย
4. ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ และสนับสนุนกิจกรรมการ ท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว และรายได้จากการท่องเที่ยว
5. ขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวและ การให้บริการ
6. ขาดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรมไทยเป็นอย่างมากและการที่จะพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ จำเป็นต้องอาศัยรากฐานขององค์ความรู้ใหม่ผสมผสานกับองค์ความรู้เดิม ที่มีลักษณะเป็นการบูรณาการ อันได้แก่ องค์ความรู้เกี่ยวกับนักท่องเที่ยวและสินค้าท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยว มิติทางสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม และสถานการณ์การเจริญเติบโตทางอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของ “ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว” คือ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย จำเป็นต้องมีการพัฒนา ดังนี้

1. การบริการนำเที่ยวของมัคคุเทศก์ ที่พักแรม ภัตตาคาร ร้านอาหาร สถานที่จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก
2. ระบบการให้ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัย
3. ความสะดวกสบายและการเชื่อมโยงเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยว และเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางไปสัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วยความสะดวกสบาย จนเกิดเป็นความประทับใจ และต้องกลับมาใช้บริการอีก ซึ่งการกลับมาใช้บริการซ้ำของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ธุรกิจภาคอุตสาหกรรมบริการต่างให้ความสำคัญกับลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มากเป็นอย่างยิ่ง
4. การวางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่งเสริมให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในแต่ละประเภทล้วนมีวัตถุประสงค์ที่จะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้อยู่ในความนิยม เป็นสถานที่ปรารถนาในการมาเที่ยวชม

ของนักท่องเที่ยว เพราะจะทำให้มูลค่าของรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น

การพัฒนาพื้นที่ตามแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2 จุดยืนทางยุทธศาสตร์

- โซ่ขัากลางเชื่อม กรุงเทพมหานคร ปริมณฑล EEC และประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อก้าวสู่เมืองเศรษฐกิจชั้นนำ
- แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม
 - แหล่งผลิตอาหาร สินค้าเกษตร และผลไม้คุณภาพปลอดภัย
 - เมืองสมุนไพรแห่งเอเชีย
 - ประตูการค้าชายแดนเชื่อมโยงสู่อินโดจีน

วิสัยทัศน์

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม อุตสาหกรรม อัญมณี และเศรษฐกิจฐานรากก้าวหน้า แหล่งผลิตอาหาร สินค้าเกษตร และผลไม้ปลอดภัย เมืองสมุนไพรแห่งเอเชีย การค้าชายชายแดนเชื่อมโยง EEC และประเทศเพื่อนบ้าน

ประเด็นยุทธศาสตร์

1. ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สุขภาพ และวัฒนธรรม
2. เพิ่มขีดความสามารถด้านอุตสาหกรรม อัญมณี การค้า การลงทุน การค้าชายแดนเชื่อมโยง EEC และประเทศเพื่อนบ้าน
3. พัฒนาประสิทธิภาพการผลิต การแปรรูป การตลาด สินค้าเกษตร และผลไม้คุณภาพปลอดภัย และสมุนไพรไทยอย่างครบวงจร

4. อนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และปกป้อง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีส่วนร่วม เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

5. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สังคม การบริหารจัดการ ยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีความมั่นคงปลอดภัย โดยกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2 เป้าหมายการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้มีรายได้จากการท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

แนวคิดที่ได้จากการฝึกอบรมและศึกษาดูงาน ณ ประเทศญี่ปุ่น

ทุนฝึกอบรมเพื่อพัฒนาข้าราชการพลเรือนสามัญที่ปฏิบัติราชการในภูมิภาค ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 มีเนื้อหาในการฝึกอบรมประกอบด้วย

การฝึกอบรมภาควิชาการ ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

1. การสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวและการบริการ (Value Added Creation for Tourism and Service) การสร้างการมีส่วนร่วมจากชุมชน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน ได้แก่ สถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับโลก แนวโน้มการท่องเที่ยวสำคัญที่จะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะกลางถึงระยะยาว เช่น การเติบโตของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม (ผู้สูงอายุ Generation Y&Z กลุ่มชนชั้นกลาง) การเติบโตของตลาดเกิดใหม่ส่งผลให้การแข่งขันเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวของแต่ละประเทศทวีความรุนแรงขึ้น รวมถึงวิวัฒนาการทาง

เทคโนโลยีที่ต้องปรับตัวแนวทางการนำเสนอสินค้าและบริการและการให้ความสำคัญกับความยั่งยืนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว แต่ละกลุ่ม กับความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว

3. ชีตความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยและทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวไทยกับความคุ้มค่าของทรัพยากรที่เสียไป ซึ่งไทยต้องเน้นการทำตลาดการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม และนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

4. องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5 A : Attractions Accessibility Accommodation Amenities Activities

- ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ เช่น ประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ธรรมชาติ และพิจารณาการท่องเที่ยวที่มีโอกาสเติบโต

- การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) กำหนดกรอบหรือทิศทางการพัฒนา กำหนดเป้าหมายการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goal) โดยมีองค์ประกอบของความยั่งยืน คือ องค์พพในสังคม ตั้งแต่อาหาร อากาศ ป่าไม้ สิ่งแวดล้อม จนถึงคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย ได้แก่ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

- เศรษฐกิจดิจิทัลและการสร้างสรรค์นวัตกรรม (Digital Economy & Innovation) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการขับเคลื่อนองค์กร

การบูรณาการงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการ การสร้างความแตกต่าง การเปลี่ยนทิศทางการ “การผลิตฐานทรัพยากร” เป็น “การผลิตฐานความรู้” เปลี่ยนจาก “ผลิตมากผลตอบแทนน้อย (More for Less)” เป็น “ผลิตมากผลตอบแทนมาก (More for More)” หรือ “ผลิตน้อยผลตอบแทนมาก (Less for More)”

- นวัตกรรมการเกษตรและอาหาร (Innovative Agriculture and Food) เป็นการบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศ เทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัยเข้ากับการเกษตรแบบดั้งเดิมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูก การเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุน และการเพิ่มคุณภาพของผลิตผล ใช้ข้อมูลของต้นพืช สภาพแวดล้อมของฟาร์มฐานข้อมูลด้านการเกษตรที่เชื่อมโยงถึงกันเป็นเครือข่ายมาประมวลผลเพื่อช่วยในการตัดสินใจปรับปรุงปัจจัยการผลิตและการดูแลรักษาพืชอย่างเหมาะสม รวมถึงการจัดการผลิตผลหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อคงคุณภาพให้นานที่สุด

การศึกษาในประเทศญี่ปุ่น

การศึกษาดูงาน ณ เมืองอาคิตะ

จังหวัดอาคิตะ (Akita) ตั้งอยู่ในภูมิภาคโทโฮกุ (Tohoku Region) อุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าสน และแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติบนที่ราบสูง เพราะมีเทือกเขาล้อมรอบถึง 3 ทิศ มีพื้นที่ 67 ตารางกิโลเมตร มีประชากรอาศัยอยู่ทั้งหมด 318,926 คน เศรษฐกิจหลักของจังหวัดเป็นแบบอุตสาหกรรมดั้งเดิม เช่น การเกษตร ประมง และป่าไม้ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์และสวยงามมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศ สภาพภูมิอากาศ มีอากาศที่หนาวเย็น

ตลอดทั้งปี อีกทั้งยังเป็นดินแดนแห่งตำนานเรื่องเล่าขาน และเป็นแห่งสุดท้ายที่ยังอนุรักษ์วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณีโบราณ รวมถึงหัตถกรรมพื้นเมือง มีการจัดเทศกาลต่าง ๆ ตลอดทั้งปี เช่น เทศกาลนามาฮาเงะ เซะโตะ, เทศกาลคันโต (Kanto Festival), งานเทศกาลดอกไม้ไฟโอมากาอิ (Ornagari Fireworks Festival) เป็นต้น มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงาม อาทิ ทะเลสาบทาซะวะ (Tazawalake) ภูเขาโจโค (Chokai Mountain) ซึ่งได้ขนานนามว่าเป็นภูเขาไฟฟูจิแห่งจังหวัดอากิตะ ซามูไรสตรีท (Kakunodate Samurai House Street) หุบเขาโอยาสุ (Oyasu Valley) เป็นต้น โดยได้ศึกษาเรียนรู้ในจังหวัดอากิตะ ดังนี้

- อินานิวะอุดง (Inaniwa Udon) ณ ร้านซาโตะโยชิเกะ เมืองยูชะวะ ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นด้วยการบูรณาการวิธีสมัยโบราณเข้ากับอุปกรณ์ที่ทันสมัยจนสามารถสร้างชื่อเสียงสู่ผลิตภัณฑ์ได้จัดตั้งขึ้นประมาณ พ.ศ. 2407 ปัจจุบันมี Mr.Sato Yosuke ทายาทรุ่นที่ 7 เป็นผู้สืบทอดกิจการ ซึ่งมีมายาวนานถึง 154 ปี ปัจจัยแห่งความสำเร็จ (1) ลักษณะผลิตภัณฑ์ที่มีจุดเด่น ทั้งการเลือกใช้วัตถุดิบที่มีคุณภาพ กระบวนการผลิตที่ดี ถูกสุขลักษณะ ใช้หลักการของเสียเป็นศูนย์ (Zero Waste) รสชาติแบบดั้งเดิมที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์มาอย่างยาวนาน ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ การต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลายและครบวงจร (2) กระบวนการผลิตเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ ใส่ใจทุกขั้นตอนเพื่อให้ได้เส้นอุดงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้ผู้บริโภคต้องเดินทางมาลิ้มลองรสชาติเพื่อให้ได้รสชาติแบบดั้งเดิม ถือเป็น การสร้างมูลค่าเพิ่มทั้งทางการ

ห้องเที่ยวและบริการ (3) การบริหารจัดการแบบครบวงจร ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป และการจัดจำหน่ายสินค้า (4) การสร้างแบรนด์ ภายใต้ชื่อแบรนด์ “อินานิวอดง” จากประวัติความเป็นมาและเรื่องราวที่มีประวัติศาสตร์ (Brand History) ที่น่าสนใจ

- สหกรณ์การเกษตรจังหวัดอาทิตะ ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 2005 เป็นสหกรณ์ระดับปฐม (Primary Societies) เกิดจากการรวมตัวของเกษตรกรในพื้นที่ มีสมาชิก 128 คน โดยภาครัฐให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น เครื่องจักร วัสดุอุปกรณ์ ระบบชลประทาน เป็นต้น วัตถุประสงค์การรวมตัวของสมาชิกเพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ มีพื้นที่แบ่งเป็นพื้นที่ทำนาประมาณ 300 เฮกเตอร์ (1 เฮกเตอร์ = 6 ไร่ 1 งาน) ส่วนพื้นที่อื่นอีกประมาณ 10 เฮกเตอร์ เป็นพื้นที่ปลูกผัก กระบวนการผลิตตั้งแต่ปลูก จนแปรรูปเป็นข้าวเปลือก ใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่ทันสมัยร่วมกับการเกษตรแบบดั้งเดิม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเพาะปลูก การเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุน และการเพิ่มคุณภาพของผลิตผล โดยมีต้นทุนการผลิต 100,000 บาท/เฮกเตอร์ (ประมาณ 16,600 บาท/ไร่) ผลผลิต 6,000 กิโลกรัม/เฮกเตอร์ (ประมาณ 1,000 กก./ไร่) สินค้าที่ได้ส่งตามโรงเรียน และซูเปอร์มาเก็ตในพื้นที่ และต่างจังหวัด การจัดสรรประโยชน์กระจายให้สมาชิกตามขนาดของพื้นที่และเงินลงทุน ปัจจัยความสำเร็จ 1) ทุกคนได้รับประโยชน์ 2) มีการฝึกเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อทดแทน จุดอ่อน 1) ขาดแคลนแรงงานที่เป็นวัยทำงาน 2) ทายาทที่เป็นวัยทำงานไม่สนใจด้านการเกษตร

- อุตสาหกรรม Farm Stay ของเมืองอาากิตะ ที่เป็นการนำ
แนวทางการบูรณาการวิธีพัฒนาแนวทางเพิ่มมูลค่าทางการท่องเที่ยวเข้า
กับการสร้างความยั่งยืนทางสังคมของชุมชน เป็นการนำทุนทาง
ทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยว
ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นเริ่มวางแผนพัฒนาฟาร์ม และชุมชนชาวประมงกว่า 500
แห่งทั่วประเทศ ให้เป็นที่พักสำหรับผู้ที่ยากลำบากใช้ชีวิตพอเพียงเรียบง่าย
สไตล์หมู่บ้านชนบท ตั้งเป้า 40 ล้านรายภายในปี 2020 ซึ่งเป็นช่วงเวลา
ที่ญี่ปุ่นจะเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิก (Tokyo Olympic) และ
พาราลิมปิก (Paralympic) โดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับการทำเกษตร
การประมง งานฝีมือ และวัฒนธรรมท้องถิ่นแบบญี่ปุ่นแท้ ๆ อย่างไม่ซ้ำใคร
นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศต้องการจากการท่องเที่ยวแบบฟาร์ม
สเตย์ในจังหวัดอาากิตะ คือ การอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย
ความประหยัด และการได้ร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ในฟาร์มสเตย์ เพื่อให้เกิด
การเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การเป็นเจ้าภาพ
ที่ดีของคนญี่ปุ่น โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการท่องเที่ยวได้อย่าง
คุ้มค่า เช่น สถานที่ท่องเที่ยวภูมิปัญญาท้องถิ่น การละเล่นและการแสดง
พื้นบ้าน เป็นต้น

การศึกษาดูงาน ณ เมืองโอคายามา

เมืองโอคายามา (Okayama Prefecture) ตั้งอยู่ตอนใต้ของกรุงโตเกียว
มีพื้นที่ 790 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากสถานีชินโอซาก้าทางทิศตะวันตก
เดินทางด้วยรถไฟชินคันเซ็น ประมาณ 45 นาที นอกจากนี้ โอคายามา
ยังเป็นเมืองที่มีวันที่ฝนตกน้อยที่สุดในประเทศญี่ปุ่น ถูกเรียกว่าเป็น

“ดินแดนแห่งแสงอาทิตย์” (The Land of Sunshine) อากาศอบอุ่น ผสมผสานกับความเย็นสบาย ทำให้เมืองนี้มีทัศนียภาพงดงามกว้างขวาง และยังมีผลผลิตคุณภาพสูง อย่างลูกท้อขาว และองุ่น เป็นต้น ชาวญี่ปุ่น ถือว่าเมืองโอคายามาเป็นเมืองศูนย์กลางใหญ่ที่มีประชากรอาศัยอยู่ถึง 7 ล้านคน นอกจากนี้ ยังมีเมืองคุราซึกิที่เต็มไปด้วยความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ไม่แพ้เมืองเกียวโต ที่เมืองคุราซึกิ มีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย เช่น เมืองโบราณคุระซึกิ และแหล่งอุตสาหกรรมมีสีชิมะ มีนักท่องเที่ยวมากมายมาเยี่ยมชมเช่นกัน เมืองโอคายามาได้มีการจัดตั้งกลไกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ มีชื่อเรียกว่า Visitors and Convention Association โดยว่าจ้าง Outsource มีอาสาสมัครเข้ามาช่วยรับผิดชอบร่วมกับหน่วยงานภาครัฐของเมือง ชื่อบริษัท JTB นอกจากนี้ได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพของเมืองโอคายามา ดังนี้

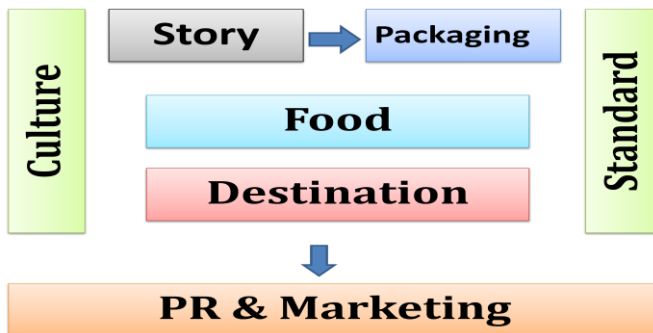
- ได้ศึกษาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จของสำนักงานการท่องเที่ยวเมืองโอคายามา ในด้านการนำประชากรท้องถิ่นที่เคยไปทำงานยังเมืองใหญ่กลับสู่เมืองโอคายามาได้ โดยเมืองโอคายามาให้ความสำคัญกับการนำตำนานในการสร้างเรื่องราว (Story) ของเมือง ได้แก่ นิทาน “โมโมทาโร่กับผองเพื่อน” ซึ่งเป็นนิทานพื้นบ้านของชาวโอคายามา การจัดการท่องเที่ยวของเมืองโอคายามา มีการจัดรูปแบบการจัดการที่ชัดเจน มีการจัดตั้งองค์กรที่มีการบริหารจัดการที่ชัดเจน (1) การจัดโซนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (2) การจัดการประชาสัมพันธ์ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อเนื่อง (3) การสร้างการเชื่อมโยงการคมนาคมขนส่งเพื่ออำนวยความสะดวก

สะดวกในการเดินทางสู่แหล่งท่องเที่ยว (4) การสร้างมูลค่าเพิ่มจากตำนานหรือเรื่องเล่าและการสร้างเสน่ห์ให้กับแหล่งท่องเที่ยว (5) การสนับสนุนจากภาครัฐที่เป็นรูปธรรมและการกำหนดโครงสร้างในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน (6) มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์พัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองอย่างชัดเจนและมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม

- บริษัท Minanmoto Kichoan ได้ศึกษาแนวคิดในการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรสู่ผลิตภัณฑ์มูลค่าสูงที่ส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย

- สวน Nomaru Engei kibiji Noen ได้ศึกษาแนวทางพัฒนาชุมชนและสังคมผ่านกระบวนการในลักษณะคล้ายคลึงกับรูปแบบสหกรณ์ แต่บริหารจัดการโดยชาวไร่ชาวนาทั้งหมด ให้ความสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับลูกค้า โดยสร้างตลาดแบบขายตรงไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง เน้นการสร้างความเข้มแข็งให้ภาคอุตสาหกรรมเสมือนการเกษตรเป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานของชุมชน รวมทั้งให้โอกาสเกษตรกรในการพัฒนาการผลิตทางการเกษตร รักษาความเป็นเอกลักษณ์ของเมืองโอคายามา เช่น ปลูกพืชผัก ไม้ผล ที่เป็นพืชประจำถิ่น รวมทั้งสร้างสังคมให้ผู้ทุพพลภาพและผู้สูงอายุได้อยู่เคียงคู่กับวัฒนธรรมเกษตร

แนวทางในการพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2 Model
การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2

จากการเข้ารับการอบรมเพิ่มพูนองค์ความรู้และการศึกษาดูงาน ประเทศญี่ปุ่น ทำให้สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2 ซึ่งมีความโดดเด่นของทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว เช่น ทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายและเป็นมรดกโลกแหล่งผลิตสินค้าทางการเกษตรที่มีความโดดเด่น โดยเฉพาะในเรื่องผลไม้ อารยธรรมโบราณ และมรดกโลก เป็นต้น โดยจะเน้นการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิงนิเวศ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนในพื้นที่ ทั้งนี้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2 จึงควรมีการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

การพัฒนาด้านการเกษตร เกษตรกรในพื้นที่ต้องปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรแบบดั้งเดิมสู่การทำเกษตรแบบใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการ

และการนำเทคโนโลยี (Smart Farmer) มาใช้ในการผลิต การเตรียมการ ให้เกษตรกรเป็นผู้ประกอบการ (Enterprises) การกลุ่มและสร้างเครือข่าย ผู้ผลิต ผู้ขายสินค้าโดยตรงกับผู้บริโภคเปลี่ยนจากการประกอบธุรกิจที่พึ่งพาภาครัฐไปสู่การประกอบธุรกิจแบบใหม่ที่มีศักยภาพสูง (Startups) สร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยการแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพให้ได้มาตรฐานสากล เช่น GAP, GMP เป็นต้น และสามารถต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการสร้างตราสินค้า (Brand) เป็นการรับรองคุณภาพให้ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อมั่น ในผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ การคงไว้ซึ่งการเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น นำเสนอผ่านการสร้างเรื่องราว (Story) ให้กับตัวผลิตภัณฑ์ ช่วยสร้างจุด สนใจแก่ผลิตภัณฑ์ และพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้มีความสวยงาม สะดวก ทนสมัย จะช่วยเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชนได้มากขึ้น

การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ชุมชนเปลี่ยนจากการเน้นภาค การผลิตสินค้า เป็นการเน้นภาคบริการมากขึ้น รวมทั้งมีการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) การสร้างอัตลักษณ์ของพื้นที่ สร้าง อัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้าน การท่องเที่ยว การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการ เช่น การสร้าง Application/QR code ด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งชุมชนมีการบริหาร จัดการและการรวมกลุ่มเครือข่ายธุรกิจเชื่อมโยงแบบประชารัฐ ดำเนินการ ในลักษณะห่วงโซ่คุณค่าเชื่อมโยงการเกษตร สู่อุปกรณ์แปรรูปเพิ่มมูลค่า ผลิตภัณฑ์ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น ชม ชิม ซ้อปสวนผลไม้ การเรียนรู้วิถีชีวิตชาวประมง การเรียนรู้

ประวัติศาสตร์ อารยธรรมท้องถิ่นโบราณ ซึ่งเป็นจุดเด่นของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 รวมถึงการสร้างมาตรฐานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศผ่านเครือข่ายการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย นอกจากนี้ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีการดำเนินการ เช่น

- การสร้างเครือข่ายการรวมกลุ่มเป็น cluster โดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน ชุมชนเจ้าของพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสำรวจสภาพปัญหาของชุมชน ร่วมกันแก้ไขปัญหา และร่วมการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

- การเตรียมพร้อมด้านภาษาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ
- การสร้างอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยวในท้องถิ่น เพื่อเป็นทางเลือกในการท่องเที่ยว ทั้งสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประวัติศาสตร์ อารยธรรมและวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

- การสร้างมาตรฐาน คุณภาพของสินค้าและบริการ ให้เป็นที่ยอมรับ และการสร้างตราสินค้า (Branding) ควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์

- ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันพิจารณาว่าขายสินค้าและบริการอย่างไรให้มีคุณค่าเพิ่มมากขึ้น ภายใต้มูลค่าเท่าเดิม อาทิ ทำให้นักท่องเที่ยวรับรู้รับทราบคุณค่าของสินค้าและบริการมากขึ้น ทำให้จำหน่าย อธิบายได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว เป็นต้น

- สร้าง Position พัฒนาจุดเด่นของชุมชนที่ชัดเจน ไม่จำเป็นต้องทำตามใคร ทำเหมือนใคร ต้องสร้างจุดเด่นที่มีอยู่ในพื้นที่ สร้างจุดต่างจากจุดแข็งและนักท่องเที่ยวมีความต้องการ

การพัฒนาด้านการตลาดประชาสัมพันธ์ เมื่อเตรียมความพร้อมในการสร้างอัตลักษณ์ และการสร้างมาตรฐาน ของทรัพยากรการท่องเที่ยวแล้ว การส่งเสริมทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์ เพื่อประชาสัมพันธ์ ข้อมูลของผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2 ไปสู่นักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศก็เป็นสิ่งที่สำคัญ ทั้งจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่เกิดความประทับใจแล้วบอกต่อ หรือพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น การสร้าง Application/QR code การเชื่อมโยงสื่อประชาสัมพันธ์ทุกช่องทาง

ตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินการ

กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 2 มีรายได้จากการท่องเที่ยว และจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอในการพัฒนา

ในการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้

- นโยบายของภาครัฐ ต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยสนับสนุนให้เป็นวาระแห่งชาติและเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศ นอกจากนี้ ภาครัฐควรแสดงบทบาทหรือทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในการสนับสนุนให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กล่าวคือ ทำหน้าที่

สนับสนุนเฉพาะในส่วนที่ชุมชนมีความต้องการและจำเป็นจริง ๆ เช่น การสนับสนุนบุคลากรในการให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ

- ให้ความสำคัญกับหลักการทำงานในลักษณะของการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมติดตามประเมินผล เปิดโอกาสให้ภาคเอกชน ชุมชน หรือภาคประชาชน เสนอความคิดเห็นและความต้องการเกี่ยวกับ แผนงาน/โครงการ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงรูปธรรม สามารถตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) และเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและยั่งยืน

- การพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกของชุมชนที่มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาทักษะด้านภาษา การสื่อสาร การบริการ และทักษะเฉพาะด้าน เพื่อให้บุคลากรมีทักษะและขีดความสามารถในการให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ

- การพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้เคียงกับชุมชน เพื่อให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงต่อจากชุมชน โดยต้องพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยว มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เชิงนิเวศ และเชิงเกษตรมากขึ้น เพื่อคงทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพแวดล้อมที่สวยงาม ปราศจากมลพิษ อันเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่อย่างยั่งยืน

- การประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งในและต่างประเทศ สนับสนุนให้เกิดการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว เทศกาล

ท่องเที่ยวที่หลากหลายและต่อเนื่องตลอดทั้งปี เน้นการประชาสัมพันธ์ จุดขายที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ รวมทั้งการประเมินศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในทุกด้าน เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการท่องเที่ยวในปีต่อไป

- สร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้กับทุนทางสังคม โดยปรับเปลี่ยนจากการทำการเกษตรเพียงอย่างเดียวมาเป็นการท่องเที่ยวแบบเชิงเกษตร วิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่เสริมสร้างอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกร รวมทั้งเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเป็นการสร้างชื่อเสียงกับจังหวัดอีกด้วย

- ปรับเปลี่ยนแนวคิดเดิม ๆ ว่าเกษตรกรเป็นผู้ผลิตสินค้าเพื่อป้อนสู่ตลาด มาเป็นนักบริหารจัดการ โดยเกษตรกรจะต้องมีความรู้ทางการเกษตรควบคู่กับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ซึ่งจะต้องได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากทุกภาคส่วนทั้งความรู้ทางด้านวิชาการและการตลาด

- พัฒนารูปแบบธุรกิจ (Business Model) เชื่อมโยงการเกษตรสู่การแปรรูป และการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการปลูกฝังค่านิยมให้ชุมชนร่วมมือกันพัฒนาท้องถิ่นของตน ร่วมกันยกระดับคุณภาพชีวิตผ่านวิถีการเกษตร วัฒนธรรม ตลอดจนถ่ายทอดไปยังรุ่นใหม่สานต่อการดำเนินงาน

- ส่งเสริมอาชีพให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาอาชีพให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการประกอบอาชีพ เนื่องจากเป็นการนำทรัพยากร วิถีชีวิต วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่มีอยู่มาสร้างมูลค่าเพิ่ม

ผู้จัดทำ

1. นางสาวประภาส สีหานอก นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ชำนาญการ สำนักงานจังหวัดจันทบุรี
2. นายศรารุฒิ ทัพธานี นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ชำนาญการ สำนักงานจังหวัดนครนายก
3. นางนันทพร ทิพย์วงษ์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ชำนาญการ สำนักงานเกษตรและ
สหกรณ์จังหวัดปราจีนบุรี
4. นายอิทธิรัฐ สีนารักษ์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน
ชำนาญการ สำนักงานการท่องเที่ยว
และกีฬาจังหวัดสระแก้ว